
V. ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 378.147

СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Р. В. МАНН, доктор економічних наук, професор
(Черкаський державний технологічний університет)

Анотація. *Мета статті* полягає у визначенні особливостей сучасних методик викладання дисципліни «Економіка підприємства» у вищих навчальних закладах, зокрема, з використанням дистанційних форм навчання. **Методика дослідження.** У даному аспекті особливо важливим є наукове теоретико-методологічне та системне обґрунтування психологічних, педагогічних і соціологічних програм дистанційної освіти. **Результати.** Нині перед економічною освітою постає завдання підготувати фахівця, здатного успішно працювати в умовах глобалізації ринку. У статті проаналізовано переваги й недоліки впровадження дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах України як сучасної технології інтерактивного освітнього процесу. **Практична значущість результатів дослідження.** У статті обґрунтовано, що впровадження в економічну освіту дистанційного навчання сприятиме підвищенню якості освіти у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: дистанційне навчання, інтерактивне навчання, «натуральні» дистанційні університети, провайдери корпоративних тренінгів.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Сучасний стан розвитку освіти в нашій країні актуалізує аспекти методології та методики викладання економічних дисциплін у вищих навчальних закладах, оскільки освіта та наука є провідним елементом продуктивних сил. Дисципліна «Економіка підприємства» відіграє важливу роль серед інших економічних дисциплін, оскільки досліджує комплекс питань господарчого керівництва діяльністю підприємства, методів раціонального використання

всіх елементів виробничого процесу з метою найефективнішого їх використання. Викладання дисципліни «Економіка підприємства» ведеться на основі загальних методичних вимог, проте, традиційні методи навчання є малоефективними на сучасному етапі, оскільки розраховані на відносно стабільну навчальну інформацію. Саме тому зростає потреба у стимулюванні студентів до активного навчання, самостійного підбору наукової інформації, творчого та гнучкого способу мислення.

Закон України «Про вищу освіту» [1] визначає потребу в розвитку освіти, а саме за-

стосування інноваційних технологій підготовки педагогічних працівників та підвищення ефективності викладання дисциплін. Однією зі складових інновацій у навчальному процесі є проекти запровадження дистанційного навчання. Тому на сьогодні актуальним завданням під час викладання економічних дисциплін, зокрема дисципліни «Економіка підприємства», є формування у здобувачів освіти професійних знань, умінь та навиків, які забезпечують зв'язок теорії із практикою, оволодіння сучасними засобами обробки інформації, використовуваними в умовах реального виробничого процесу із запровадженням елементів дистанційної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки фахівців з економіки підприємства з використанням технологій дистанційного навчання досліджували Г. О. Москалюк, О. Ю. Чернецька, П. О. Лупандін, Я. А. Кульбашна, Л. М. Івашко, К. О. Баханов та інші вчені. Проте питання забезпечення якісного викладання економічних дисциплін у вищих навчальних закладах усе ще потребують додаткових досліджень. Крім того, дистанційна форма освіти не достатньо вивчена з дидактичної точки зору та не володіє чіткими методичними рекомендаціями щодо її застосування в навчальному процесі.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення особливостей сучасних методик викладання дисципліни «Економіка підприємства» у вищих навчальних закладах, зокрема з використанням дистанційних форм навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методика викладання економічних дисциплін як оптимальне поєднання загальнонаукових методів, прийомів і засобів навчання є світоглядною дисципліною, яка вимагає від викладача необхідного рівня знання нормативно-правової бази управління та специфіки розвитку економіки підприємства як науки, наявності власного світогляду й економічного способу мислення [2, с. 104]. Реформування освіти є нагальним питанням, вирішення якого значною мірою покладене на сучасні інформаційні та телекомунікацій-

ні технології, а також технології дистанційної освіти.

Дистанційне навчання є технологією отримання інформації за допомогою засобів телекомунікації, у випадку взаємодії студента та викладача на відстані. У першу чергу, це пов'язано з розвитком у сучасному світі мережі Інтернет, значною популярністю серед населення засобів комп'ютерної техніки, появою високошвидкісних засобів зв'язку, значним поглибленням процесів запровадження інформаційних технологій в освітню практику.

Традиційно у світовій практиці виділяють такі види навчальних закладів, які пропонують можливість дистанційної освіти: «натуральні» дистанційні університети (здійснюють лише дистанційну форму навчання); провайдери корпоративних тренінгів і курсів підвищення кваліфікації (проведення лише певних курсів за дистанційними технологіями); традиційні університети, які разом із традиційними формами навчання (денна та заочна) пропонують навчання в режимі он-лайн [3, с. 94].

Близько 10–25 % студентів у світі отримують освіту за допомогою системи дистанційного навчання [4, 5]. Відповідно до звіту Babson Survey Research Group за 2014 рік 27,7 % усіх студентів США навчалися за дистанційною освітою. При цьому близько 13 % вивчали хоча б одну дисципліну дистанційного курсу, ще 13 % перебували повністю на навчанні за дистанційними технологіями, тобто вивчаючи всі дисципліни в режимі он-лайн [4]. Відповідно до дослідження «Електронні засоби навчання у вищих навчальних закладах Європи», у якому взяли участь 249 установ із 38 країн, майже всі виші почали використовувати засоби навчання, упроваджуючи електронне навчання у звичайну систему викладання. При цьому 82 % опитаних вищих навчальних закладів наголошують на тому, що вони пропонують дистанційну форму навчання [5].

Дистанційна форма навчання є новим способом організації освітнього процесу, який ґрунтується на застосуванні як кращих традиційних методів навчання, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій за принципом самостійного навчання; сприяє

організації як синхронного, так і асинхронного способів взаємодії між собою учасників навчального процесу та з інформаційними засобами навчального процесу. Дана взаємозалежність не прив'язана в часі як за тривалістю, так і за періодом початку й закінчення навчального процесу, що відповідає особливостям сучасного ритму життя, дозволяє залучити до навчального процесу досвідчених педагогічних працівників незалежно від місця їх роботи, проживання і тимчасового перебування.

Існує значна кількість розроблених платформ дистанційного навчання. Більшість вищих навчальних закладів користується комерційними платформами дистанційної освіти відомих виробників. Найбільш розповсюдженими є Moodle, WebCT Campus Edition, WebCT Vista, Прометей тощо [6, с. 497]. Спільною властивістю для даних платформ дистанційного навчання є те, що вони відповідають загальноприйнятим світовим вимогам і стандартам процесу організації дистанційної освіти. Основні характеристики дистанційної освіти представлені на рис. 1.

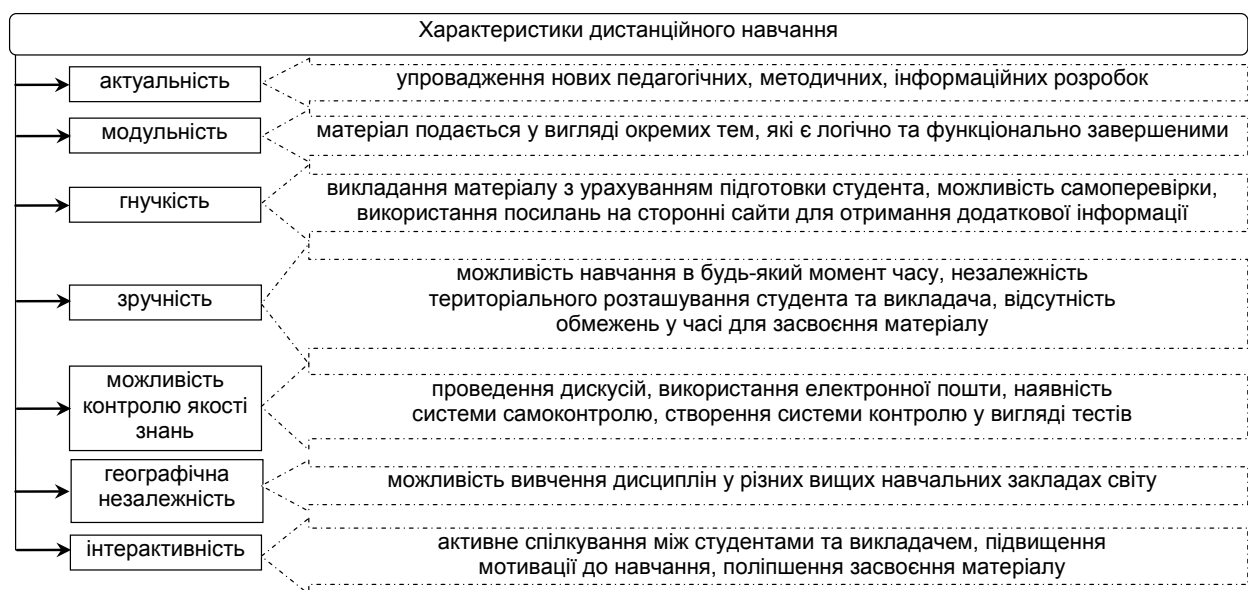

Рис. 1. Характеристика основних особливостей дистанційного навчання

До переваг запровадження та використання дистанційного навчання належить відсутність потреби залишати місце проживання, роботу та здійснювати витрати на дорогу, проживання та ін. Навчання населення, надання доступу до здобуття вищої освіти й тим самим оптимізації професійної діяльності дозволяють зменшити відставання регіонів від промислово розвинених центрів. Дистанційна форма освіти є перспективною для віддалених від центральних районів місць, де майже відсутні інші можливості для навчання.

Важливим є ще одна складова – скорочення термінів навчання, за рахунок того, що значний обсяг інформації можна вивчити самостійно, серйозно й інтенсивно працюючи, не

витрачаючи час неефективно. Підвищення ефективності навчального процесу досягається за рахунок надання студентам більшого вибору в послідовності вивчення предметів, гнучкому та зручному темпі навчання, можливості поставити запитання саме про те, що найбільше цікавить самого студента. Крім того, студенти засвоюють знання та вміння завдяки самостійному вивченню тем за спеціально розробленими навчальними посібниками, використовують навчальні комп'ютерні програми, активні семінари тощо. Важливу роль у здобутті освіти дистанційно відіграє рівень мотивації і раніше накопичені навички самостійного навчання.

Систематизація переваг дистанційної освіти як для викладачів, так і для майбутніх абітурієнтів представлена в табл. 1.

Традиційним вищим навчальним закладам необхідні структурні підрозділи дистанційної освіти для підвищення обсягу освітніх послуг

Таблиця 1

Систематизація основних переваг дистанційної форми навчання для вищих навчальних закладів та майбутніх абітурієнтів (сформовано авторами на основі [3, с. 98; 7, с. 110])

Основні переваги	
абітурієнт	вищий навчальний заклад
Економія часу	Зростання контингенту вищого навчального закладу за рахунок абітурієнтів інших регіонів і міст
Самостійне планування розкладу вивчення матеріалів	
Зменшення витрат на дорогу до вищого навчального закладу	Залучення іноземних викладачів до супроводу дистанційних курсів
Низька вартість навчання порівняно з іншими формами навчання	
Можливість навчання особам з обмеженими можливостями	Підвищення конкурентоспроможності вищого навчального закладу
Паралельне навчання (дуальна форма навчання)	Зростання питомої ваги іноземних студентів

і зростання конкурентоспроможності з боку розробників нетрадиційних навчальних курсів, зокрема й з інших регіонів. Реалізація даних методик та програм навчання сприяє підвищенню конкуренції між різними формами організації навчального процесу. Упровадження дистанційної освіти сприяє значній економії коштів за рахунок зменшення витрат на будівництво та експлуатацію нових навчальних комплексів [8, с. 352].

Контроль та оцінювання отриманих студентами знань в умовах дистанційного навчання проводиться в поточній і підсумковій формах. Об'єктами поточного контролю є: систематичність та активність поточної роботи; підготовка студентами обов'язкових завдань навчальної програми; виконання завдань для самостійного вивчення. Оцінювання проводиться за результатами web-форумів, чатів та за допомогою тестування за спеціальними програмами (зокрема MOODLE) в мережі INTERNET.

Підсумковий контроль знань здійснюється у формі письмових екзаменів і заліків, ураховуються результати оцінювання поточної роботи за семестр. У такому випадку студент за підсумками поточного контролю отримує залік, якщо він виконав усі обов'язкові завдання навчальної програми, опрацював визначений для самостійного навчання обсяг матеріалу,

успішно брав участь у веб-форумі та пройшов тестування за спеціальною програмою в мережі Інтернет із позитивною оцінкою. Для студентів, які не виконали зазначені завдання навчальної програми, доцільно провести письмову контрольну роботу [9, с. 77].

Однак, існують певні проблеми у процесі використання прийомів дистанційного навчання, а саме:

- нездатність комп'ютерної техніки замінити живе спілкування з висококваліфікованим та ерудованим лектором. У контексті цього, комп'ютер має не витіснити, а доповнювати викладача;
- існування різного ступеня можливостей у доступі до інформаційних технологій, у зв'язку з існуванням істотного розриву між різними групами населення в рівні оволодіння комп'ютерними технологіями, інформаційній культурі, умінні орієнтуватися в сучасному інтернет-середовищі;
- проблема браку часу під час пошуку та обробки інформації, що вимагає багаточасової роботи як викладача, так і студента;
- неспівставлення між величиною інформаційного потоку, який може надати комп'ютер, особливо в умовах вільного доступу до мережі Інтернет та обсягом інформації, яку дійсно здатен засвоїти студент;

• неврахування індивідуальних особливостей студентів під час проведення комп'ютерного тестування. Якість тестових завдань, їх коректність і підбір не завжди дозволяють адекватно оцінити рівень знань [8, с. 356].

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямку. Необхідність підвищення рівня викладання дисципліни «Економіка підприємства» створює потребу в розробці стратегії та тактики викладання економічних дисциплін на засадах національної концепції економічної освіти. В умовах сучасного рівня розвитку економіки, надзвичайно важливу роль відіграє економічна освіта молоді. Головним завданням економічної освіти є формування економічного мислення, а її результатом – економічно обґрунтована здатність практичного застосування. Дистанційне навчання як спосіб усунення освітньої нерівності забезпечить можливість одержання високого рівня освітніх послуг людям, які проживають далеко від вищих навчальних закладів, мають обмежені фізичні можливості або обмежені у часі. Однак, існують аспекти, які дистанційна освіта не здатна замінити, тому ця форма навчання займе свою нішу, особливо серед корпоративних клієнтів, які не мають змоги надовго покинути свої робочі місця, або приватним особам, які прагнуть здобути додаткову освіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
2. Москалюк Г. О. Напрямки вдосконалення системи викладання облікових дисциплін у вищих навчальних закладах економічного спрямування / Г. О. Москалюк, О. Ю. Чернецька // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2014. – Вип. 7. – С. 101–107.
3. Кубатко О. В. Порівняльний аналіз тенденцій розвитку дистанційних технологій навчання в Україні та ЄС / О. В. Кубатко, Т. В. Пімоненко // Механізм регулювання економіки. – 2015. – № 2. – С. 93–102.
4. Number and percentage of students enrolled in degree-granting postsecondary institutions, by distance education participation, location of student, level of enrollment, and control and level of institution: Fall 2012 [Electronic resource]. – Access mode: http://nces.ed.gov/programs/digest/d15/tables/dt15_311.15.asp. – Title from screen.
5. Gaebel M. E-learning in European Higher Education Institutions November 2014. Results of a mapping survey conducted in October-December 2013 [Electronic resource] / M. Gaebel, V. Kupriyanova, R. Morais, E. Colucci. – Access mode: www.eua.be. – Title from screen.
6. Лупандін П. О. Дистанційне навчання – новий підхід до викладання економічних дисциплін / П. О. Лупандін // Від викладання дисциплін – до освоєння наук: трансформація змісту, технологій освітньої діяльності та розвиток педагогічної майстерності : зб. мат. наук.-метод. конф., 31.01.2013 р. – Київ : КНЕУ, 2013. – С. 497–498.
7. Кульбашна Я. А. Застосування інноваційних педагогічних технологій для формування професійної компетентності майбутніх стоматологів / Я. А. Кульбашна // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – №. 4. – С. 104–117.
8. Івашко Л. М. Дистанційне навчання в економічній освіті: переваги та перспективи впровадження / Л. М. Івашко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 40. – С. 349–358.
9. Каревік О. О. З досвіду впровадження технології дистанційного навчання в економічній освіті сучасної України / О. О. Каревік, Л. М. Шалімова, І. М. Руднева // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»: технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2010. – № 8. – С. 71–78.

REFERENCES

1. *Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy* [On education : Law of Ukraine] from 01.07.2014 № 1556-VII [Electronic resource], Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Moskaliuk G. A., Chernetskaya O. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy* [Vocational Education: Problems and Prospects: Collected papers]. Kiev: IPTO NAPT Ukraine, 2014, no. 7, pp. 101–107.
3. Kubatko O. V., Pimonenko T., Kubatko A. V. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky* [Mechanism of economic regulation], 2015, no. pp. 93–102
4. Number and percentage of students enrolled in degree-granting postsecondary institutions, by distance education participation, location of student, level of enrollment, and control and level of institution: Fall 2012, Available at: http://nces.ed.gov/programs/digest/d15/tables/dt15_311.15.asp.
5. Gaebel M., Kupriyanova V., Morais R., Colucci E. E-learning in European Higher Education Institutions November 2014. Results of a mapping survey conducted in October–December 2013, Available at: www.eua.be.
6. Lupandin P. A. *Zb. mat. nauk.-metod. konf. "Vid vykladannia dystsyplin – do osvoiennia nauk: transformatsiia zmistu, tekhnologiiy osvitoi diialnosti ta rozvytok pedahohichnoi maisternosti"* [Proc. Nauk. Method. Conf. "From teaching disciplines – to the development of science: the transformation of content and technology education and the development of pedagogical skills"]. Kiev: KNEU, 2013, pp. 497–498.
7. Kulbashna J. A. *Pedahohichniy protses: teoriia i praktyka* [The Pedagogical Process: Theory and Practice], 2013, no. 4, pp. 104–117.
8. Iwashko L. M. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen: zb. nauk. pr.* [Journal of Social and Economic Research: Collected papers of Odessa State Economic University], Odessa, 2010, no. 40, pp. 349–358.
9. Karyevik O. O., Shalimov L. M., Rudneva I. M. *Vestnik NTU «HPI»: Sbornik nauchnykh trudov: Tehnichnij progres ta efektyvnist' virobnictva* [Bulletin of NTU «HPI»: Collected papers of National Technical University Kharkiv Polytechnic Institute: Series: Technical progress and efficiency, 2010. no. 8, pp. 71–78.

Р. В. Манн, доктор экономических наук, профессор (Черкасский государственный технологический университет). **Способы совершенствования системы обучения дисциплины «Экономика предприятия» в высших учебных заведениях с использованием дистанционных технологий обучения.**

Аннотация. Цель статьи заключается в определении особенностей современных методик преподавания дисциплины «Экономика предприятия» в высших учебных заведениях, в частности, с использованием дистанционных форм обучения. **Методика исследования.** В данном аспекте особенно важно научное теоретико-методологическое и системное обоснование психологических, педагогических и социологических программ дистанционного образования. **Результаты.** На сегодняшний день перед экономическим образованием стоит задача подготовить специалиста, способного успешно работать в условиях глобализации рынка. В статье проанализированы преимущества и недостатки внедрения дистанционной формы обучения в высших учебных заведениях Украины как современной технологии интерактивного образовательного процесса. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье обосновано, что внедрение в экономическое образование дистанционного обучения будет способствовать повышению качества образования в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: дистанционное обучение, интерактивное обучение, «натуральные» дистанционные университеты, провайдеры корпоративных тренингов.

R. Mann, Dc. Econ. Sci., prof. (Cherkasy State Technological University). **Improvement methods of teaching discipline «business economics» in institution of higher education using distance learning technologies.**

Summary. Purpose. The article contains the modern methods of teaching «Business Economics» in institution of higher education, particularly with the use of distance learning. **Methodology of re-**

search. In this aspect, it is particularly important scientific theoretical and methodological and systematic study of psychological, sociological and pedagogical programs of distance education. **Findings.** Today training specialist who are able to successfully operate in a globalized market is very important. In article are analyzed the positive and negative features the introduction of distance learning in higher educational institutions of Ukraine as a modern technology of interactive educational process. **The practical significance of the study.** The article substantiates that the implementation of economic education distance learning will improve the quality of education in higher educational institutions of Ukraine.

Keywords: distance learning, online learning, «natural» distance universities, corporate training providers.